

PROKURATUUR

Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie: 02.05.2025 nr 8-1/3965-1

Meie: 29.05.2025nr RP-1-6/25/5370

Arvamus karistusseadustiku muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seaduse (ennetähtaegne vabanemine, kriminaalhooldus, oportuuniteet) eelnõule

Lugupeetud justiits- ja digiminister

Prokuratuur tänab võimaluse eest anda arvamus karistusseadustiku muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule, millega muudetakse kinnipeetavate tingimisi ennetähtaegse vanglast vabanemise võimalusi karistuse kandmise aluseks oleva kuriteo raskusastme järgi. Kui täisealisena kuriteo sooritanud kinnipeetav on kandnud kaks kolmandikku või kolm neljandikku karistusest, vabastatakse ta ilma kohtu sellekohase menetluseta. Selliste kinnipeetavate ennetähtaegse vabanemise vältimiseks, kes võivad vabanedes suure tõenäosusega toime panna uue kuriteo, on vanglal ja prokuratuuril õigus enne nimetatud tähtaja saabumist esitada kohtule põhjendatud ettepanek kinnipeetava vabastamata jätmiseks. Eluaegset vanglakaristust kandvate kinnipeetavate tingimisi enne tähtaega vabastamise korda ei muudeta. Samuti antakse kriminaalhooldussüsteemile võimalus kujundada kriminaalhooldusaluse katseaega rohkem tema vajaduste ja käitumise järgi, asendades või lisades käitumiskontrolli kohustusi. Muudatusega vähendatakse kohtu töökoormust. Kriminaalhooldusele sätestatakse ka laiem kohustus kriminaalmenetluse lõpetamisel pandud kohustuste täitmise jälgimiseks. Muudatuste tulemusel väheneb vajadus pöörduda iga kord kinnituse saamiseks kohtu poole, otsused tehakse vanglateenistuses, järgides kohtu varem määratud tingimusi.

Prokuratuur tervitab eelnõud, mille eesmärk on vähendada kohtute ja prokuratuuri töökoormust, täiendades vanglast ennetähtaegse vabastamise protseduuri, muutes kriminaalhoolduse paindlikumaks ning suunates oportuuniteediga pandavate kohustuste täitmise korraldamise ja järelvalve rohkem kriminaalhooldussüsteemi.

Ennetähtaegse vabastamise osas teeb prokuratuur ettepaneku kaaluda, kas õiguspoliitiliselt oleks põhjendatud sätestada tingimisi ennetähtaegse vabastamise regulatsioonis erisus, mis välistab nii-öelda automaatse ennetähtaegse vabastamise näiteks karistusseadustiku 8., 15., 16. ja 22. peatükis sätestatud kuritegudes süüdimõistetute puhul või kitsamalt väljendatud kuritegude kataloogi puhul, näiteks riigivastaste kuritegude, avaliku rahu- ja inimsusevastaste kuritegude, samuti kuritegeliku ühendusega seotud kuritegude toimepanemises süüdimõistmise puhul. Selline erand annab üldpreventiivselt normi adressaatidele selge signaali, et kõnealuseid kuritegusid peetakse eriti taunitavaks, kuid ei välistaks süüdimõistetu tingimisi ennetähtaegset vabastamist hetkel kehtiva regulatsiooni pinnalt. Samuti võib süüdimõistetu karistuse kandmise ajal käituda selliselt, et ennetähtaegne vabanemine pole põhjendatud, mistõttu palub

RIIGIPROKURATUUR

Wismari 7 / 15188 TALLINN / 694 4400 / info@prokuratuur.ee / www.prokuratuur.ee
Registrikood 70000906

prokuratuur kaaluda, kas uue kuriteo toimepanemine vanglas ei võiks olla automaatselt ennetähtaegset vabastamist välistav/edasilükkav asjaolu.

Prokuratuur nõustub ennetähtaegset vabastamist puudutavate muudatustega, kuid on seisukohal, et reguleerimist vajab veel järgnev praktiline küsimus. Kuigi prokuratuuril on muudatuste kohaselt õiguse reageerida, siis kuidas prokuratuur õigel ajal sellisest vabanemise hetkest teada saab. Ei ole mõeldav, et prokuratuur hakkab iseseisvalt arvestust pidama karistuste üle selleks, et õigel ajal kohtu poole pöörduda. See tekitaks prokuratuurile hoopis lisakohustuse ja lisa ressursikulu. Praegu ei ole muudetud sätetes seda kuidagi reguleeritud, kuid peaks olema selgelt sätestatud, et vangla annab sellisest juhtumist prokuratuurile õigel ajal teada. Kui vanglale teatamise kohustust sätestatud pole, siis on alust kahelda, et asutus hakkab ressursi säästu tingimustes omaalgatuslikult mingi ülesandega tegelema. Prokuratuurilt ei saa aga eeldada, et iseenesest teatakse, millal keerulistes juhtumites süüdimõistetud vabanevad, ammugi pole prokuratuuril iseloomustavaid andmeid karistuse kandmise kulgemise kohta.

Puutuvalt karistusseadustiku muudatusse punktis 9, millega täiendatakse paragrahvi 75 lõikega 3¹ sõnastuses „(3¹) *Kriminaalhooldusametnik võib muuta või asendada süüdlasele käitumiskontrolli ajaks määratud kohustusi või panna süüdlasele lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud kohustusi. Kui süüdlane ei anna käesoleva paragrahvi lõike 2 sissejuhatavas lausesas nimetatud nõusolekut, esitab kriminaalhooldusametnik erakorralise ettekannde kohtule.*“, märgib prokuratuur, et konkreetse muudatusega esineb oht, et kriminaalhooldus hakkab muutma kohtu poolt määratud kohustusi enda suva järgi. Näiteks kui ei saada sotsiaalprogrammi gruppi kokku, avaneb võimalus määratud kohustus iseseisvalt tühistada. Prokuratuur ei soovi, et kohtu poolt määratud kohustustest lihtsakäeliselt loobutaks pelgalt sellepärast, et nende täitmine või kontrollimine on kriminaalhooldusele ebamugav. Eeltoodust tulenevalt võiks prokuratuuri hinnangul paragrahvi 75 täiendada lõikega 3¹ näiteks järgmises sõnastuses: „*Kriminaalhooldusametnik võib muuta või asendada süüdlasele käitumiskontrolli ajaks määratud kohustusi, kui nende täitmine on osutunud võimatuks või ebaotstarbekaks.*“. Vastav täpsustus looks kriminaalhooldusele vähemalt mingi põhistamiskohustuse.

Lisaks näeb prokuratuur oportuuniteedikohustuste kriminaalhooldusele üleandmise osas murekohta selles, et seletuskirja järgi võtab kriminaalhooldus üle vaid need kohustused/programmid, mis on kriminaalhooldusel olemas ning kui kriminaalhoolduses on juba täidetavad kohustused, ka kõik muu.¹ Sellise pooliku lahendusega ei saavutata loodetud eesmärki „*tekitada selgem rollijaotus prokuratuuri ja kriminaalhoolduse vahel ning selle kaudu vabastada prokuratuur kriminaaltäiteviiesannetest, mille täitmiseks prokuratuuril ei ole ei sobivat struktuuri ega spetsialiste*“, kuna suur osa praegusel ajal määratavatest kohustustest ei sisalda kriminaalhoolduse elemente. Asjakohane näide on roolijoodikute oportuuniteet, mille puhul ei ole rahalist makset ega kriminaalhoolduse korraldatavaid programme/ÜKT-d ja seletuskirja loogika järgi justkui kriminaalhooldusele neid täitmiseks saata ei saa. Iseenesest on aga kriminaalhooldusseaduse paragrahvi 2 punkt 3 muudetud sõnastus avaram „(3) *isik, kelle suhtes on kriminaalmenetlus lõpetatud ning kellele on prokurör või kohus määranud kriminaalmenetluse seadustiku § 201 lõike 2 või § 202 lõike 2 kohaselt kohustused, mille täitmist korraldatakse kriminaalhooldusosakonnas;*“ ning kui sellega on mõeldud, et

¹ Karistusseadustiku muutmise ja sellest tulenevate teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, lk 12: „Muudatuse tulemusel ei lähe kõik KrMS § 201 lõikes 2 ja § 202 lõikes 2 sätestatud kohustused automaatselt täitmiseks kriminaalhooldusele, vaid sinna suunatakse need kohustused, mille täideviimine või täideviimise järelevalve on otstarbekam korraldada kriminaalhooldusosakonnas. Kui ainus kohustus on näiteks rahasumma kandmine riigituludesse, mille kontrollimine on prokuratuuril endal väga lihtne (selleks on olemas eraldi link digitoimikus), ei ole otstarbekas kohustust suunata täitmiseks kriminaalhooldusosakonda. Kui aga pannakse isikule kohustus osaleda sotsiaalprogrammis ja sobiv programm on kriminaalhooldusosakonnas olemas, on igati kohane saata määrus täitmiseks kriminaalhooldusele. Kui isikul on mitu kohustust, millest osa täidetakse kriminaalhooldusosakonnas (näiteks ÜKT ja sotsiaalprogramm) ja mõni mujal (näiteks ravile pöördumine või alkoholi biomarkeri testi tegemine), siis teeb kriminaalhooldusametnik ka mujal täidetava kohustuse üle järelevalvet).“.

kriminaalhooldusele antud volitusnormi alusel saavad tulevikus prokuratuur ja kriminaalhooldus juba täpsemalt kokku leppida, kelle ja milliseid kohustusi täitma/jälgima hakataks, prokuratuuri hinnangul probleemi ei teki.

Prokuratuur toetab karistusseadustiku muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõud ning sellega kohtute ja prokuratuuri töökoormuse vähendamist lahendite täitmisel.

Austusega

(allkirjastatud digitaalselt)

Astrid Asi
riigi peaprokurör